

Петрушэўская Юлія Анатольеўна

Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова

(г. Магілёў, Беларусь)

ypetrushevskaya@inbox.ru

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ВАРЫАНТЫ ПРАТАТЫПАЎ ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНЫХ ПРЫКАЗАК У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ*

У артыкуле разглядаецца нацыянальна-культурная семантыка асіміляваных прыказак пасля запазычання з іншых моў, вызначаецца паняцце прыказкавага прататыпу, апісваюцца нацыянальныя варыянты прататыпаў інтэрнацыянальных прыказкавых адзінак у сучаснай беларускай літаратурнай мове.

Ключавыя словы: сучасная беларуская літаратурная мова, парэміялогія, нацыянальна-культурная семантыка, інтэрнацыянальная прыказка, прыказкавы прататып, нацыянальны варыянт

The article considers the national and cultural semantics of assimilated proverbs after borrowing from other languages, defines the concept of a proverbial prototype, and describes national variants of prototypes of international proverbial units in the modern Belarusian literary language.

Keywords: the modern literary Belarusian language, national and cultural semantics, paremiology, international proverb, proverbial prototype, national variant

Вызначэнне аб'ёму і якасных характарыстык нацыянальна-культурнага кампанента парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы з'яўляецца, як акрэсліў Я.Я. Іваноў на XV Міжнародным з'ездзе славістаў [2], адной з актуальных задач вывучэння беларускай парэміялогіі і афарыстыкі ў агульнаеўрапейскім кантэксце [3]. Метадалагічная аснова вырашэння гэтай задачы заключаецца ў размежаванні агульнага з іншымі мовамі і нацыянальнага [12] на падставе прычыпаў параўнальнай тыпалогіі ўстойлівых звышслоўных адзінак [1], [29], распрацаваных мовазнаўцамі МДУ імя А.А. Куляшова пры вывучэнні фразалогіі, парэміялогіі, афарыстыкі беларускай мовы ў яе сувязях з іншымі мовамі [13]. Найбольш рэпрэзентатыўным матэрыялам для вырашэння гэтай задачы [24] з'яўляюцца адзінкі, якія адначасова ўваходзяць у склад прыказкавага фонду літаратурнай беларускай мовы (паводле І.Я. Лепецкава, М.А. Якалцэвіч [16], [17]), прыказкавага мінімуму (паводле М.Ю. Котавай [14], [15], Я.Я. Іванова [7, с. 99–106], [11], [31, р. 5–20], [32]), а таксама асноўнага прыказкавага фонду беларускай мовы (паводле Я.Я. Іванова [6], [7, с. 85–99], [9], [11], [31, р. 41–84]).

* Даследаванне выканана ў межах задання НДР “Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы (у еўрапейскім моўным кантэксце)” (ДР № 20161332) падпраграмы «Беларуская мова і літаратура» Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў “Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства” на 2016–2020 гг.

У выніку папярэдніх даследаванняў намі былі вызначаны прынцыпы і акрэслены крытэрыі вызначэння нацыянальна спецыфічных прыказак і нацыянальна маркіраваных кампанентаў у складзе адзнак парэміялагічнага фонду беларускай мовы [19], [20], [21], [22], [28]. Адным з такіх кампанентаў з’яўляецца прыказкавы прататып, які можа адпостроўваць (маркіраваць) нацыянальна-культурную семантыку як уласна беларускіх, так і запазычаных прыказак (у тым ліку інтэрнацыянальных адзнак), асабліва ў выпадку іх асіміляцыі ў беларускай мове, калі яны памылкова пачынаюць успрымацца як уласна беларускія [25], [26], [27].

Прыказкавы прататып – гэта тое свабоднае выказванне, з якім прыказку звязваюць утваральныя адносіны (ад якога ўтварылася прыказка як устойлівага фразы). Трэба адзначыць, што паняцце прыказкавага прататыпу кваліфікуецца і па-іншаму, аднак толькі ў межах кагнітыўнай семантыкі [4, с. 62]. Прататыпам прыказкі можа выступаць і ўстойлівае спалучэнне слоў (іншая прыказка ці фразеалагізм), але выпадкі такога ўтварэння прыказкавых адзнак нешматлікія (за выключэннем “антыпрыказак” [5]). Прататыпам прыказкі можа быць і крылатая цытата, хоць у кожным канкрэтным выпадку, асабліва аддаленым па часе, даволі цяжка адназначна адказаць на пытанне, ці то шырока вядомае трапінае выслоўе пэўнага аўтара пачало ўжывацца як прыказка, ці то аўтар шырока вядомага выслоўя-прататыпу прыказкі ўдала выкарыстаў добра вядомую ў яго час прыказкавую адзінку [7, с. 47–48].

Прыказкавы прататып, з аднаго боку, з’яўляецца формай выражэння літаральнага зместу прыказкі (яе ўнутранай формы), а з другога боку, адпостроўвае або нейкую сітуацыю рэчаіснасці, або пэўнае меркаванне, падажанне, нейкую думку (напрыклад, прататыпам прыказкі *Куды іголка, туды і нітка* з’яўляецца свабоднае выказванне, якое адпостроўвае сітуацыю, калі што-небудзь шпюць, а прататыпам прыказкі *Хто дбае, той і мае* з’яўляецца свабоднае выказванне, у якім адпостравана ўтворана індуктыўным шляхам меркаванне аб сувязі руплівасці і дабрабыту [18, с. 46]). Акрамя гэтага план зместу прыказкавага прататыпу ўтрымлівае таксама і комплекс асацыятыўных адносін з уяўленнямі як агульнага фонду ведаў аб свеце, так і нацыянальна-культурна спецыфічнай карціны свету. Так, план зместу прататыпу прыказкі *Воцат не гарэлка, а кума не жонка* акрамя адпостравання адпаведнага палажэння, сфармуляванага (паводле здаровага сэнсу) у форме адмоўнага суджэння, утрымлівае асацыятыўныя сувязі з уяўленнямі як агульнага фонду ведаў аб свеце (*воцат* ‘рэзка-кіслы смак, пякучасць’, *гарэлка* ‘рэзкі спіртowy смак, пякучасць’, *кума* ‘духоўнае сваяцтва’, *жонка* ‘блізкае сваяцтва (радство)’ і г.д.), такі і нацыянальна-культурна спецыфічнай карціны свету (*воцат* ‘вінаградны, яблычны і г.д., паводле розных нацыянальных традыцый вырабу’, *гарэлка* ‘польскі, рускі і г.д. нацыянальны алкагольны напой’).

Прыказкавы прататып не страчвае сваёй зместавай актуальнасці для носьбітаў мовы, наколькі сярод прыказак (у адрозненне ад фразеалагізмаў)

амаль не сустракаецца адзінак, якія паводле свайго літаральнага сэнсу не адпавядаюць рэчаіснасці (не маюць унутранай формы). Дзякуючы гэтаму, слоўныя кампаненты прыказак захоўваюць семантычную самастойнасць і суадносяцца ў свядомасці носьбітаў мовы з планам зместу адпаведных лексічных адзінак. Прыказкавы прататып, такім чынам, абумоўлівае сувязь унутранай формы прыказкі і прыказкавага значэння з планам зместу лексічных адзінак, з якіх будуюцца прыказкавыя адзінкі.

Нацыянальныя варыянты прыказкавага прататыпу сустракаюцца ў каля 5% інтэрнацыянальных прыказкавых адзінак беларускай мовы і, як правіла, абумоўлены асіміляцыйнай гэтых адзінак у беларускай лінгвакультуры за кошт замены або дабаўлення спецыфічных элементаў прыказкавага зместу (рэалій, паняццяў, вобразаў) дзякуючы ўжыванню спецыфічных элементаў прыказкавай структуры (адметнага лексічнага складу, унікальнага варыянту прыказкавай мадэлі). Напр.: *Галоднае бруха да працы глуха* [17, с. 131], дзе за кошт ужывання адметнага кампанента *да працы* актуалізуецца нацыянальны варыянт прыказкавага прататыпу, які адпавядае ўяўленням беларусаў аб працы і той важнай ролі, якую адыгрывае працавітасць у жыцці кожнага чалавека (сувязь працы і голаду не выпадковая, паколькі толькі цяжкая праца давала беларусу кавалак хлеба), а таксама гаспадарчасці беларусаў, якія апчаджалі кожны кавалак хлеба, здабыты цяжкай працай, але ніколі не шкадавалі яго тым, хто працаваў і здабываў той хлеб. У аналагах гэтай інтэрнацыянальнай прыказкі ў іншых лінгвакультурах *праца* не згадваецца, параўн.: польск. *Głodny brzuch uszów nie ma* ('Галоднае бруха нямае вушэй'); *Głodny brzuch nie chce słuchać* ('Галоднае бруха не хоча слухаць') = руск. *Голодное брюхо к учению глухо* = англ. *A hungry belly has no ears* ('Галодны жывот не мае вушэй') = ням. *Der hungrige Bauch hat keine Ohren* ('Галодны жывот не мае вушэй'); *Ein hungriger Magen hat keine Ohren* ('Галодны страўнік не мае вушэй') = ісп. *El vientre ayuno no oye a ninguno* ('Галодны жывот да ўсяго глухі') = іт. *Ventre digiuno non ode nessuno* ('Галодны жывот да ўсяго глухі') = фр. *Ventre affamé n'a pas d'oreilles* ('Галодны жывот не мае вушэй') і г.д.

Нацыянальна адметны прататып характэрны для інтэрнацыянальнай (бінацыянальнай) прыказкі *Ліхтаром пушчы не асвеціш* [17, с. 308], якая мае аналаг руск. *Искрой избы не осветишь*. Як вядома, пушча – гэта вялікі масіў густога, цяжкапраходнага лесу, які складаецца з забалочаных, у мінулым рэліктавых, высокаўзроставых лясоў. Паняцце і слова *пушча* ўжываецца пераважна ў дачыненні да лясных масіваў заходняй часткі Беларусі, а таксама Польшчы, паўднёва-ўсходняй Літвы, Латвіі. Найбольш вядомая пушча – гэта Белаежская пушча ў Беларусі і Польшчы, якая з'яўляецца самай вялікай з існуючых пушчаў у Еўропе. Акрамя яе на Беларусі ёсць яшчэ і іншыя пушчы – Аўгустоўская, Графская, Гродзенская, Кантранская, Ліпчанская, Свіслацкая пушчы (Гродзенская вобласць), Ружанская, Шарашоўская (Брэсцкая вобласць), Налібоцкая пушча (Мінская вобласць), Старая, Цёмная, Галубіцкая (Віцебская вобласць). Менавіта для беларусаў пушча з'яўляецца адной з нацыянальных

адзнак, паколькі займала даўней і займае зараз асобнае месца ў культурным успрыняцці беларускім народам геаграфічных умоў свайго жыцця. Белавежская пушча – гэта нацыянальны сімвал Беларусі, гэта прыродны і культурны брэнд Беларусі сярод іншых краін свету, паколькі з’яўляецца сусветным помнікам прыроды, які прызнаны ЮНЕСКО. Ні ў адной іншай краіне, дзе ёсць пушчы (у Літве, у Польшчы і інш.), паняцце *пушча* не мае той нацыянальна-культурнай значнасці і сімвалічнасці, якую мае ў Беларусі для беларусаў (так, Белавежскай пушчы прысвечаны класічныя творы беларускай літаратуры, выяўленчага мастацтва, папулярныя песні і інш.)

Не ўсе нацыянальныя варыянты прыказкавых прататыпаў адзнак інтэрнацыянальнага кампанента парэміялагічнага фонду беларускай мовы маюць аднолькавую нацыянальна-культурную значнасць. Шмат у якіх выпадках гэта значнасць абмяжоўваецца толькі нацыянальна-культурнай спецыфікай (унікальным характарам) прыказкавага прататыпу беларускага аналага інтэрнацыянальнай прыказкі. Часта толькі адзін з фармальных варыянтаў інтэрнацыянальнай прыказкі ў беларускай мове адпосроўвае нацыянальны варыянт прыказкавага прататыпу. Напр.: *Не плыў у калодзеж, прыйдзеца напіцца* [16, с. 277] або *Не плыў у карыцца – прыдаеца напіцца* [17, с. 380] або *Не плыў у крыніцу: прыйдзеш на вадзіцу* [14, с. 279], параўн.: польск. *Nie pluź nigdy do studni, może jeszcze przyjdzie ci pić z niej wodę* ('Не плыў у калодзеж, можа дзевядзеца з яго ваду піць'); *Nie pluź w wodę, bo przyjdzie się jej napić* ('Не плыў ў ваду, бо прыйдзеца яе піць') = руск. *Не плыў в колодец – пригодится (сгодится, случится) напиться; Не плыў в колодец <пригодится воды напиться>; Не плыў в колодец – годится воды испить; Не плыў в колодец – придётся напиться* = укр. *Не плыў в крилицю – трапиться води напиться* = лат. *Nasvid vacaja oka maslu, var vel dasait atsadzert* ('Не варта пляваць у ваду, прыйдзеца напіцца'); *Nesplauj błodā – naksies pasam izstrebt* ('Не плыў у кубак, прыйдзеца напіцца') = літ. *Nesplauk j vandenj, rasi pats gersi* ('Не плыў у ваду, павінны будзеце піць яе'); *Nesplauk j vandenj, kad kartais neprisieitj gerti* ('Не плыў у ваду, дзевядзеца некалі яе піць') = англ. *Don't foul the well, you may need its water* ('Не забруджвай студню, вам можа спатрэбіцца яе вада'); *Cast no dirt into the well that gives you water* ('Не забруджвай студню, якая дае табе ваду') = ням. *Spuck nicht in den Brunnen, vielleicht wirst du noch sen Wasser trinken* ('Не плыў у студню, можа прыйдзеца з яе піць') = ісп. *No enturbies aguas que hayas de beber* ('Не каламуць ваду, якую табе піць') = іт. *L'acqua che devi bere guarda di non intorpidirla* ('Не каламуць ваду, якую ты павінен піць') = фр. *Ne jette pas de pierre à la source où tu as bu* ('Не кідайце камяні ў крыніцу, з якой вы пілі') і г.д. Або таксама: *Быўшы ля мукі, запылішыся* [17, с. 262] або *Каля вады намочышыся, каля агню апячзшыся* [30, с. 110] або *Каля (Ля) вады <ходзячы> намочышыся* [17, с. 262] або *Каля мукі ходзячы, запылішыся* [17, с. 262], [30, с. 110] або *Пры вадзе быўшы – намочышыся* [30, с. 193], параўн.: руск. *Около воды ходишь – обмочишься; Около воды не намочиться* = укр. *Коло вогню обпалишыся, коло води обмо-*

чыся. Або: *І на дзеўку грэх бывае* або *І на старуху бывае праруха* [14, с. 276], параўн.: руск. *И на старуху бывает проруха*; Бывает и на старуху проруха. Або: *Не хваліся сеўшы, а хваліся з'еўшы* або *Не хваліся травой, а хваліся сенам* [14, с. 279], параўн.: руск. *Не хвались травой, хвались сеном*; *Не хвались, на коня садясь, а хвались, когда слезешь* = укр. *Не хваліся травой, а хваліся сіном*.

Веданне нацыянальна-культурна маркіраваных варыянтаў прататыпаў інтэрнацыянальных прыказак, асабліва тых, што не адлюстраваны ў існуючых парэміялагічных слоўніках [8], з'яўляецца важным пры выкладанні беларускай мовы як замежнай (ці як няроднай). Такія варыянты прыказкавых прататыпаў павінны адлюстроўвацца ў межах лінгвакраіназнаўчага апісання беларускай мовы [10], паколькі яны складаюць нацыянальную адметнасць яе прыказкавага фонду [23].

Літаратура

1. Зверева, Ю. С. Сравнительная типология фразеологии английского и белорусского языков (актуальность, методология, перспективы исследования) / Ю. С. Зверева, Е. Е. Иванов, А. Н. Шестернёва // Восточнославянские языки и литературы в европейском контексте – 2015 : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. – С. 164–168.

2. Иванов, Е. Е. Белорусская паремиялогия и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // XV Міжнародны з'езд славістаў = XV Международный съезд славистов = XV International Congress of Slavists, Мінск, 20–27 жніўня 2013 г. : тэзісы дакладаў : у 2 т. – Т. 1 : Мовазнаўства / рэдкал.: А. А. Лукашанец (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2013. – С. 322–333.

3. Иванов, Е. Е. Белорусская паремиялогия и афористика в общеевропейском контексте (актуальные проблемы изучения) / Е. Е. Иванов // Nationales und Internationales in der slawischen Praseologie = Национальное и интернациональное в славянской фразеологии / Hrsg. H. Walter, V. M. Mokienko. – Greifswald : E. M. A.-Universität, 2013. – S. 111–116.

4. Иванова, Е. В. Пословичные картины мира (на материале английских и русских пословиц) / Е. В. Иванова. – СПб. : Филол. фак. СПбГУ, 2002. – 155 с.

5. Іваноў, Я. Я. Антыпрыказкі і праблема іх вывучэння ў сучасным беларускім мовазнаўстве / Я. Я. Іваноў, І. С. Канавалава // Веснік Беларускага дзярж. ун-та. Серыя 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – 2010. – № 3. – С. 11–15.

6. Іваноў, Я. Я. Асноўны парэміялагічны фонд беларускай мовы і “Proverbiorum polonicorum” (1618) С. Рысінскага / Я. Я. Іваноў // Паланістыка – Полонистика – Polonistyka 2006 / рэд. А. Кіклевіч, С. Важнік. – Мінск : Права і эканоміка, 2006. – С. 79–94.

7. Іваноў, Я. Я. Афарыстычныя адзінкі ў беларускай мове / Я. Я. Іваноў. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. – 208 с.

8. Іваноў, Я. Я. Варыянты парэміялагічных адзінак у маўленні па-за межамі тлумачальнага слоўніка прыказак (матэрыялы да ўкладання парэміялагічных слоўнікаў беларускай мовы як замежнай і як няроднай ва ўмовах білінгвізму) / Я. Я. Іваноў // Актуальные проблемы преподавания иностранных языков в высшей школе Республики Беларусь – 2014 : сб. науч. ст. / под ред. Е. Е. Иванова. – Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2015. – С. 134–140.

9. Іваноў, Я. Я. Да праблемы вызначэння асноўнага парэміялагічнага фонду беларускай мовы / Я. Я. Іваноў // Веснік Беларускага дзярж. ун-та. Серыя 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка – 2006. – № 3. – С. 103–109.

10. Іваноў, Я. Я. Нацыянальна-культурная семантыка беларускай мовы як аб'ект лінгвакраіназнаўства (пры вывучэнні беларускай мовы як замежнай і як другой ва ўмовах блізкароднаснага руска-беларускага білінгвізму) / Я. Я. Іваноў // Беларуская мова: шляхі развіцця, кантакты, перспектывы / рэдкал.: Г. А. Цыхун (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 2001. – С. 285–290.

11. Іваноў, Я. Я. Сацыялінгвістычныя параметры беларускіх прыказак (да праблемы вызначэння парэміялагічнага мінімуму і асноўнага парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы) / Я. Я. Іваноў // Мова і сацыум : зб. навук. прац / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : Брама, 2004. – С. 201–224.

12. Іваноў, Я. Я. Універсальнае і нацыянальнае ў фразеалагічнай і парэміялагічнай падсістэмах беларускай мовы ў еўрапейскім моўным кантэксце (актуальнасць, метадалогія, перспектывы даследавання) / Я. Я. Іваноў // Славянская фразеалогія в синхронии и диахронии : сб. науч. ст. / редкол.: В. И. Коваль (отв. ред.) [и др.]. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2016. – Вып. 3. – С. 46–49.

13. Іваноў, Я. Я. Фразеалогія, парэміялогія, афарыстыка беларускай мовы і іх сувязі з іншымі мовамі як напрамак даследаванняў навуковай школы па беларускаму і агульнаму мовазнаўству ў МДУ імя А. А. Куляшова (1995–2015) / Я. Я. Іваноў // Ітогі навучных даследаванняў універсітэта МГУ ім. А. А. Куляшова 2015 г. : матэрыялы навуч.-метод. конф., 25 студзеня – 4 лютава 2016 г. / пад рэд. Е. К. Сычовой. – Могілеў, 2016. – С. 91–93.

14. Котова, М. Ю. Русско-славянский словарь пословиц (с английскими соответствиями) / М. Ю. Котова. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. – 360 с.

15. Котова, М. Ю. Славянская паремнология : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 ; 10.02.03 : в 2 т. / М. Ю. Котова. – СПб., 2004. – Т. 2. – 540 с.

16. Лепешаў, І. Я. Слоўнік беларускіх прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Мінск : Беларуская навука, 2002. – 511 с.

17. Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Гродна : ГрДУ, 2011. – 695 с.

18. Лепешаў, І. Я. Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства : дапаможнік / І. Я. Лепешаў. – Гродна : ГрДУ імя Янкі Купалы, 2006. – 279 с.

19. Петрушевская, Ю. А. Интернациональные, заимствованные и исконно языковые единицы в составе паремнологического фонда современного белорусского языка / Ю. А. Петрушевская // Вестник Новгородского гос. ун-та. Серия “Филол. науки”. – 2014. – № 77. – С. 123–126.

20. Петрушэўская, Ю. А. Аб'ём і склад універсальных адзінак у парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны студыі : наук. вісник Кіеўскага дзярж. пед. ун-ту. – 2018. – Вып. 18. – С. 48–62.

21. Петрушэўская, Ю. А. Вывучэнне нацыянальна-культурнага кампанента ў парэміялагічным фондзе беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Труды БГТУ. Серія 4, Прынт- і медыятэхналогіі. – 2019. – № 1 (217). – С. 123–129.

22. Петрушэўская, Ю. А. Да праблемы вызначэння нацыянальнай адметнасці прыказкавага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны часопіс. – 2018. – Вып. 2 (12). – С. 70–75.

23. Петрушэўская, Ю. А. Нацыянальная адметнасць прыказкавага фонду беларускай мовы / Ю. А. Петрушэўская // Ученые записки УО “ВГУ им. П. М. Машерова”. – 2018. – Т. 27. – С. 150–154.

24. Петрушэўская, Ю. А. Пяняцце парэміялагічнага фонду мовы і прынцыпы яго дыферэнцыяцыі (у сувязі з вызначэннем універсальнага і нацыянальнага кампанентаў у парэміялагічнай сістэме мовы) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны часопіс. – 2015. – Вин. 1 (6). – С. 100–106.

25. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *Адна галава добра, а дзве лети* / Ю. А. Петрушэўская // Вестник МГЛУ Серия 1, Филология. – 2015. – № 5 (78). – С. 84–96.

26. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *З вялікага граму малы дождж* / Ю. А. Петрушэўская // Роднае слова. – 2016. – № 1. – С. 44–47.

27. Петрушэўская, Ю. А. Пра сферу ўжывання і паходжанне прыказкі *Хто мажа, той і едзе* / Ю. А. Петрушэўская // Вестник Полоцкого гос. ун-та. Серия А, Гуманитар. науки. – 2016. – № 2. – С. 138–144.

28. Петрушэўская, Ю. А. Універсальны, інтэрнацыянальны і нацыянальны кампаненты парэміялагічнага фонду сучаснай беларускай літаратурнай мовы (на магарыяле публіцыстычных тэкстаў) / Ю. А. Петрушэўская // Філолагічны студіі : наук. вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. – 2017. – Вип. 16. – С. 195–201.

29. Шестернёва, А. Н. Сравнительная типология фразеологических единиц белорусского, русского, английского и французского языков / А. Н. Шестернёва // Філолагічны студіі : наук. вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. – 2017. – Вип. 16. – С. 255–262.

30. Шкраба, І. Р. Крынічнае слова: беларускія прыказкі і прымаўкі / І. Р. Шкраба, Р. В. Шкраба. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1987. – 286 с.

31. Ivanov, E. Paremiological Minimum and Basic Paremiological Stock (Belarusian and Russian) / E. Ivanov. – Prague : RSS, 2002. – 136 p.

32. Ivanov, E. E. “Paremiological Minimum” of the Belarusian Language / Eugene E. Ivanov // Даследаванні па германскай і славянскай філалогіі = Acta Germano-Slavica : зб. навук. арт. / пад рэд. Я. Я. Іванова. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2008. – Вып. 3. – С. 283–302.